

Екология и опазване на околната среда – нови източници на вдъхновение в модната индустрия

Яна Стефанова Василева

Ecology and environmental protection – New Inspiration Sources in Fashion: This article aims to provide new sources of inspiration in the fashion industry. Will be considered different manufacturers of fashion apparel and accessories using organic materials in the production and how their factories do not pollute the environment in their work. Will be presented organizations that deal with environmental and monitor violations of environmental norms in the manufacture of garments.

Key words: *apparel, accessories, bio, cotton, clothes, denim, eco, eco materials, fashion, fashion industry, organic materials, organic, organic fashion, pollution*

Бързите икономически темпове на развитие на индустрията в световен мащаб поражда множество екологични проблеми. Свърхпроизводството на всякакъв вид продукти ежегодно нанася катастрофални щети върху околната среда и предизвиква глобалното затопляне на планетата. Изхвърлянето на мръсни газове вследствие на производството, недостатъчното рециклиране на остатъчни продукти, употребата на вредни химикали водят до замърсяването на планетата. В стремежа си да запази и последните късчета чиста природа, човечеството започна да полага усилия за опазване на околната среда. Под мотото “Да спасим планетата” се обединяват различни световни организации, които се занимават с проблемите на околната среда. В търсене на нови методи за по-чисто производство, учените разработват нови технологии и търсят решения на екологичната криза.

Решение на тези проблеми търсят и модните дизайнери, които не са безучастни към проблемите на околната среда. Те се стремят да приложат в своите модели биологично чисти продукти и екологично чисти материали, като по този начин дават своя принос за опазване на природата. От своя страна редица водещи световни производители на модни продукти създават колекции, изработени от естествени материали, и полагат усилия за по-чистото им производство. Тези предпоставки водят до възникването на нови течения в модния дизайн, които ще разгледаме в настоящия доклад.

В зависимост от материалите и продуктите, които се използват за създаването на модните артикули, се оформят следните модни течения: био мода и еко мода. Възникването на биомодата е интересен процес, който се развива в последните години и придобива все по-голяма популярност по целия свят. По същество био модата е по-често срещана под наименованието “зелена мода” и се занимава със създаването на всякакви модни артикули от естествени материали, взети от природата.

Факторите, които влияят върху развитието на зелената мода, са както икономически, така и социологически. Голяма част от вредните емисии, които се отделят в природата, се дължат на химичната обработка на тъканите в текстилните фабрики. Около 90 % от пестицидите, с които се пръскат културите, отглеждани за нуждите на текстилното производство, остават в растенията, животните, въздуха, почвата, водата и в следствие преминават под формата на токсини в човешкия организъм. За да бъде премахнат този порочен кръг, производителите на органични материали прибегват до нови био технологии при отглеждането на насажденията. Например, за да се избегне пръскането на почвата с пестициди, фермерите разчитат на ротация на земеделските култури, като по този начин поддържат плодородието на почвата. От друга страна, за да се упражнява контрол върху вредителите и плевелите, се прилагат биологически средства. При добива на органичен памук за борба с вредителите по насажденията не се използват

химически пестициди, а се прилагат методите на естествените врагове, като по този начин се запазва равновесието в природата и не се замърсява околната среда. Отглеждането на органични култури е екологично чисто и до голяма степен представлява връщане към старите практики на производство. В някои предприятия, за да се намали разходът на енергия при производството на текстил, производителите прибягват до използването на човешки ресурс, като по този начин се разкриват нови работни места и се намаляват разходите за енергия, което спомага за опазване на околната среда.

В "зелената мода" се използват различни растения, които са отгледани в подходяща среда и не съдържат отровни вещества. Една от най-широко използваните био култури е памукът. От влакната на това растение се произвеждат прежди и тъкани, брезенти, ремъци, филтри, намотки за електромотори и други. Към момента най-големите износители на памук са САЩ и Африка, а Китай е най-големият вносител на този продукт. Около 40% от текстила, който се произвежда в света, е памук. Той заема около 3% от обработваемата земя, но в него попадат около 25% от инсектицидите и 10% процента от пестицидите, които се използват днес. Това се дължи на близо 1300 вида насекоми, гъбички и вируси, които нападат реколтата от памук. Световната здравна организация е класифицирала 80% от 20-те най-използвани инсектициди за третиране на памук като изключително вредни и опасни за човешкото здраве. В африканската Република Бенин, за която памукът е основно производство, са регистрирани множество смъртни случаи в резултат от натравяне с препарати за пръскане на памук. Друг голям проблем е, че 1/5 от произвежданите памук е генетично модифициран. Тези тревожни факти подтикват няколко турски производители на памук да се обединят и през 1989 година да започнат да отглеждат тази култура по биологичен способ. Техният успех вдъхновява и други производители и днес био памук се отглежда в 27 страни по света, като Турция държи 40 % от това производство. Все повече световни модни марки включват органичния памук в модните си линии, като по този начин популяризират този вид производство. Пример за такива колекции са фирмите "Frugi", "Levi's", "H&M", "Loomstate", "EL NATURALISTA", "Nike" и др.

Английската компанията "Frugi" се е насочила към производството на детски дрехи от 100% органичен памук. Всички продукти на фирмата отговарят на световните стандарти за качество GOTS (Global Organic Textile Standard). Дрехите, изработени за марката, са създадени с грижа за човешкото здраве. Те са много по-меки и приятни на допир, не дразнят бебешката кожа и не предизвикват дразнене и алергии, защото в производството им не се използват вредни химикали и пестициди. При производството на органичен памук за марката "Frugi" се прилагат етични правила (т.н. FAIRTRADE) за не използване на детски труд, справедливо заплащане и осигуряване на нормални условия на работа. Това показва социалната ангажираност и икономическия аспект в дейността на компаниите, занимаващи се с био производство. Земеделските работници в Индия, които се грижат за посевите с био памук, също са защитени, защото работят без отровни вещества, в чисти райони, без пестициди.

Пример за компания, която въвежда в своето производство органични продукти, е световно известната марка за дънкови облекла "Levi's". През 2006 година в света са произведени 2,35 милиарда метра дънков плат. Само в Съединените щати се продават 450 милиона чифта дънки годишно. Доказан факт е, че производството на деним плат е изключителен замърсител на околната среда. До преди 30 години мексиканският град Техуакан е известен с кристално сините си минерални извори и спа центрове. Към момента реките и нивите в областта са сини. По-обезпокоителното е, че дори краката на децата, играли в замърсените райони, са оцветени в този цвят. Причината за "синия проблем" се крие във фабриките за производство на дънкови облекла, които изпускат замърсители в почвата, водите и

въздуха на града. Един от най-големите проблеми при производството на дрехи от деним е тяхното боядисване и изтъркване. Естествената индиго боя отдавна е заменена със синтетични оцветители. При процеса на омекотяване на плата, той се изтърква във вода с камъни, главно пемза, тъй като тя е пореста и трошлива. За избелване се използват огромни количества калиев перманганат. Отпадните води са изключително отровни и в повечето случаи не се пречистват, а директно се изхвърлят в природата.

Подобен проблем има и в други райони по света, в които се развива текстилна промишленост, например в Индия, Китай, Африка. По данни на френския Национален институт за изследване на транспорта и сигурността, дънките (от производството на суровината до готовия продукт) пътуват средно около 27 700 км преди да стигнат до магазините във Франция. Памукът се произвежда в Китай или някъде в Азия, след което се изпраща в Нигерия, за да се изтъче, а кроенето и шиенето се извършват в Турция, Индия, Китай, та дори и в България. Детайлите като копчета, ципове, нитове, етикети, се слагат в Бангладеш, доста често при лоши условия на труд. По време на транспортирането на дънките се изразходват огромни количества вода, горива, енергия, при консумирането на които в атмосферата се отделят вредни газове, подсилващи парниковия ефект. Всички тези дейности се извършват с цел икономии на средства на различните етапи на производството, но те нанасят непоправими щети върху околната среда. Под натиска на потребителите и различни екологични организации, големите компании се задължават да спазват поне минимални стандарти за по-чисто производство.

Някои модни компании, обезпокоени от тези проблеми, обръщат по-голямо внимание на условията на труд и се борят за намаляване на замърсяването при производството на своите артикули. В този контекст марките "Levi's" и „Gap“, са си поставили за цел 50 % от произвежданите от тях дънки да са от био памук. Усилия в тази насока полагат и други компании като Celio и Mavi.

Фирмата "Loomstate" предлага на пазара само дрехи от био памук. Причината за това е тревожната статистика, че при производството на обикновения памук се употребяват 25% от инсектицидите и 10 % от пестицидите, които се използват в света. За да се произведе една тениска се използват 100 - 150 грама химикали, които не само замърсяват околната среда, но и често попадат в хранителната верига, тъй като остатъчната суровина от памука често се дава на селскостопанските животни. Загрижени за тези проблеми, от фирмата "Loomstate" насочват своите усилия към био производство и успешно реализират своята продукция.

България не е крупен производител на памук, но това не е причина да загърби био производството. В инициативата да запазим околната среда се включват няколко организации, чиято цел е да популяризират в страната идеята за био продуктите. Сдружението "Горичка" се е отдало изцяло на каузата в защита на околната среда. През 2007 година по негова инициатива са произведени 1000 бройки био торбички за Бизнес Парк София, Биомаг, Microsoft. Те са ушити в България със съдействието на Sarasca, Murfy-M и Далматика. Целта на инициативата е да опазим околната среда, като използваме платнени био торби, които да заменят найлоновите пликове. Година по-късно "Горичка" пуска на пазара общо 859 био тениски, ушити в България с помощта на Sarasca. Памукът за тях е произведен в Турция и притежава био сертификат от холандската еко организация Control Union Certification. Тениските са пуснати в продажба в магазинната мрежа и предизвикват огромен интерес.

Пример за марка, която се занимава с екологично чисто производството на дрехи и аксесоари от органични материали, е испанската фирма "EL NATURALISTA". Стремелът на тази фабрика е със своето производство да не предизвиква замърсяване на околната среда като използва органични продукти за изработката на

своите модели. Марката е специализирана в производство на обувки, които са съчетание на модерен дизайн и екологично производство. Използват се естествени материали, които се разлагат и рециклират лесно. Подметките на повечето модели обувки са изработени от рециклирана гума, а стелките са от корк. Кожата е импрегирана със зехтин, който прави обувките устойчиви на всякакво време. Голяма част от шевовете се правят на ръка. Дизайнът е разчупен и семпъл, което отрежда специално място на марката във френския музей "Cité des Sciences et de l'industrie", разположен в Париж. Там през месец август 2007 година е проведена изложбата "Нова Ера" и продуктите на "EL NATURALISTA" са били отличени като модерна и прогресивна стока, чието производство е екологично чисто.

Все повече дизайнери се ангажират и създават еко мода като в същото време и големи производители на модни облекла се насочват към производство на екологични стоки. Например шведската модна компания "H&M", и "WWF" (една от най-големите природозащитни организации в света), стартират тази година съвместна кампания за опазване на океаните. За целта през месец май 2010 година "H&M", пусна на пазара нова колекция "Save the Ocean", която представлява тениски и потници от органичен памук, щампите на които са вдъхновени от морето и морския живот. Дрехите се разпространяват в цялата магазинна мрежа на марката "H&M" в над 37 страни. Приходите от продажбата ще подкрепят работата на "WWF" в Кораловия триъгълник в Югоизточна Азия.

По отношение на биоразнообразието Кораловият триъгълник е сравняван с тропическите гори в делтата на Амазонка. Според експертите районът между Индонезия и други пет държави в Югоизточна Азия, е хабитат за 75% от всички коралови видове на планетата. Доклад, огласен преди година, предупреди, че най-важният коралов регион в света е застрашен от изчезване до края на века, освен ако не бъдат взети спешни мерки. Според "WWF" около 40% от рифовете в Кораловия триъгълник вече са загубени. Жестът на "H&M" ще помогне на организацията да придвижи напред неотложни и жизненоважни проекти и дава надежда, че подобни партньорства с добри резултати в бъдеще могат да спасят планетата.

Съвременните дизайнери и производители реагират на проблемите, свързани с опазване на околната среда, и намират нови източници на вдъхновение в модата. Те прибавят до употребата на нестандартни материали, като ги използват при проектирането и изработката на своите модели. Голяма част от тези материали са рециклирани или отпадъчни от текстилните фабрики. Тази тенденция способства за възникването на едно ново течение в еко модата, а именно "Recycled fashion".

Много подходящ пример за това е световно известната марка за спортни облекла "NIKE", която създава колекция спортни екипи, произведени от рециклирани пластмасови бутилки. Дрехите са предназначени за играчите в световното футболно първенство, провело се в ЮАР през 2010 година. Фланелките са най-екологично чистите екипи в историята на футбола. Обединени около идеята за опазване на околната среда, за първи път всички национални отбори, екипирани от Nike, включително играещите един срещу друг на четвъртфиналите Бразилия и Холандия, облякоха фланелки, изработени изцяло от рециклиран полиестер. За производството на всяка от тях са използвани около 8 рециклирани пластмасови бутилки. Обикновено те се изхвърлят на места, където не се разлагат. Nike избира бутилки от депа в Япония и Тайван, етикетите се отлепват, бутилките се измиват, нарязват и стопяват, за да се произведе от тях нов материал, от който впоследствие се произвежда синтетичната материя за фланелките. По този начин се пести суров материал и се намалява консумацията на електроенергия с до 30 % в сравнение с производството на чист полиестер. Така "Nike" е оползотворила около 13 млн. пластмасови бутилки или около 254 000 кг полиестер. Това количество би било достатъчно да се покрият терените на 29 футболни игрища, а ако се наредят бутилките в редица, тя ще бъде дълга 3000 км, което е повече от цялата брегова

линия на Южна Африка. Дизайнът на фланелките е съобразен с комфорта и удобството на футболистите, като е осигурена по-голяма сухота, по-добро охлаждане на тялото, което позволява поддържането на оптимална температура. Според статистиката на последните пет световни първенства – от Италия през 1990-а до Германия през 2006-а, при почти половината от мачовете във финалите са се наложили продължения. Новите екипи дават предимство на тези, които ги носят – те се усещат по-леки, по-сухи и по-енергични дори след 90-та минута. Подобрената материя Dri-Fit сега е с 13% по-лека, отколкото предишната и държи футболистите сухи, като отвежда потта навън, където тя се изпарява. Зоните за вентилация от двете страни на фланелката пропускат до 7% повече въздух. Платът там се състои от повече от 200 малки, направени с лазер дупчици, подплатени от вътрешната страна против скъсване, без това да намалява преминаването на въздух. По този начин се получава охлаждане на целия торс. При шортите е добавена допълнителна зона за вентилация - под кръста, в основата на гръбнака, тъй като е доказано, че изпотяването там е голямо. Двойно плетеният плат го прави да изглежда като току-що изгладен и е с 10% по-еластичен, което от своя страна създава комфорт и свобода в движенията на играчите. Еко-екипите са резултат от няколкогодишните усилия на Nike да комбинират качество и природосъобразност. Спортната марка демонстрира своята готовност да допринесе за намаляване на замърсяването на околната среда, като създава специална серия дрехи и обувки, изработени от екологично чисти продукти. Те присъстват на пазара от няколко години насам, носейки етикети с обозначението Nike Considered Design. Технологиата е разработена и усъвършенствана от Ричард Кларк, Тинкър Хатфилд, Стив Макдоналд, Майк Авени и Андреас Харлоу. Главната цел е намаляването на токсичните отпадъци след употреба, използването на екологично чисти материали в производството и създаване на бъдеще за все повече такива продукти чрез иновации. За целта компанията разработва специална рекламна кампания и разпространява рекламни материали, популяризиращи тези продукти. По този начин посланието на фирмата достига до потребителите и ги прави съпричастни на каузата. Темата за биопродуктите и екоматериалите все по-често се среща в произведенията на модните дизайнери. Търсенията в тази насока са разнообразни и разширяват своите предели. Доказателството за това е все по-богатата палитра от изделия на водещи модни марки, изработени от екологично и биологично чисти материали.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Sandy Black, Eco-Chic: The Fashion Paradox, ISBN13: 978 1 906155 09 4, Black Dog Publishing Ltd 2010

[2] Christine Anna Bierhals, Green designed: Fashion: Couture. Prêt-à-porter. Street Wear. Casual , Street Wear, Casual, ISBN: 3899861035, Avedition, 2009

За контакти:

Яна Стефанова Василева, Департамент Дизайн и архитектура, Нов Български университет, тел: 02/ 8110 599, e-mail: yvasileva@nbu.bg

Докладът е рецензиран.